

Motion till riksdagen 2008/09:C353

av Anna König Jerlmyr (m)

Ångerrätt för näringsidkare

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en ångerrätt för näringsidkare vid distansavtal.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett förtydligande av tillämpningsområdet för 36 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Motivering

Även om det stora flertalet företag bedrivs på ett seriöst sätt, finns det en grupp företag som ägnar sig åt mer eller mindre omfattande oseriös verksamhet, t.ex. fakturaskojeri och användande av oetiska försäljningsmetoder. Sådan ”bluffverksamhet” bedöms omsätta flera miljarder kronor varje år. Måltavlorna för ”bluffverksamheten” är vanligtvis andra företag, även om konsumenterna också kan drabbas.

En arbetsmetod, som uppmärksammats på senare tid, innebär att ”skojarföretaget” under ett längre telefonförsäljningssamtal beskriver den aktuella varan eller tjänsten på ett visst sätt och ger kundföretaget intryck av att den betingar ett visst pris, men när säljaren som avslutning spelar in kundens godkännande av beställningen, så läser säljaren i bekräftelsemeningen upp ett mycket högre pris. Om kunden i det läget inte är mycket uppmärksam, kan det lätt hända att kunden genom den inspelade bekräftelsen godtar det högre priset. Det finns exempel på företag som på detta sätt förmåtts köpa en domänadress för 18 000 kronor, trots att säljaren tidigare under samtalet gav intrycket att priset var 2 000 kronor.

Ett på detta sätt träffat avtal skulle kunna angripas med stöd av ogiltighets- och jämningsreglerna i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen). Exempelvis kan svikligt förle-

Fel! Okänt namn på

dande anses ha förekommit (30 § avtalslagen) eller också kan man hävda att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om omständigheterna vid avtalets tillkomst åberopa avtalet (33 § avtalslagen). Problemet är att det är nära nog omöjligt för kunden att bevisa vad säljaren sade under samtals inledande del, eftersom den enda del som finns inspelad är den avslutande bekräftelsen. Därför torde det vara svårt för kunden att vinna framgång på det här sättet.

I distans- och hemförsäljningslagen (2005:59) finns regler om bl.a. telefonförsäljning, som gäller när säljaren är näringsidkare och köparen är konsument. I sagda lag 2 kap. 7 § stadgas att näringsidkaren snarast efter avslutet ska sända konsumenten en bekräftelse, som ska innehålla vissa angivna uppgifter, bl.a. varans eller tjänstens pris, att ångerrätt föreligger och hur konsumenten ska gå till väga för att utöva den. I 2 kap. 10 § anges när ångerfristen börjar löpa och i 2 kap. 9 § stadgas att ångerfristen är 14 dagar.

Dessa regler är inte tillämpliga när köparen är en näringsidkare. I relationer näringsidkare emellan anses parterna i princip vara jämbördiga och då har respektive part att slå vakt om sina egna intressen, utan att staten ska gripa in med alltför mycket skyddslagstiftning. Detta är en rimlig utgångspunkt, men erfarenheten visar att inte minst små företag ibland har svårt att tillvarata sina egna intressen vid kontakter med ”skojarföretag”. Ensamföretagare eller företag, som drivs av ägaren och har några få anställda, har inte sällan bristande erfarenhet av avtalsförhandlingar och kan ha svårt att värja sig mot ”skojarföretagens” metoder.

Ett sätt att motverka den typ av oseriös telefonförsäljning som beskrivs ovan skulle kunna vara att göra delar av distans- och hemförsäljningslagen – i synnerhet reglerna om ångerfrist – tillämpliga även vid försäljning till andra näringsidkare. Då skulle näringsidkaren i ovan beskrivna situationer kunna åberopa sin ångerfrist, när den skriftliga bekräftelsen kommer näringsidkaren tillhanda och det blir uppenbart att priset är avsevärt högre än det pris säljaren först förespeglade. En översyn av distans- och hemförsäljningslagen bör därför göras med den just sagda inriktningen.

Ett annat sätt att motverka ”skojarföretagen” skulle kunna vara att uttryckligen ange att 36 § avtalslagen är tillämplig även på avtalsvillkor i avtal mellan två näringsidkare, för att därigenom förmå domstolarna att tillämpa paragrafen på ett mer extensivt sätt.

36 § avtalslagen stadgar att avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden eller omständigheterna i övrigt. Exempelvis skulle paragrafen kunna tillämpas på avtalsvillkoret som gäller priset för en tjänst, om priset är helt orimligt i förhållande till den vara eller tjänst som tillhandahålls (jämför exemplet med domännamnet ovan). Tillämpningsområdet omfattar i och för sig samtliga avtalstyper, inklusive avtal mellan näringsidkare, men det brukar i juristkretsar anföras att paragrafen i rättspraxis kommit att tillämpas tämligen restriktivt på avtal mellan näringsidkare. Andreas Norlén ger dock i sin doktorsavhandling, ”Oskälighet och 36 § avtalslagen” (Linköping 2004), ett antal exempel på att lagrummet har tillämpats på näringsidkarrelationer (se t.ex. s. 282 ff). Ge-

Fel! Okänt namn på

mensamt för många av dessa rättsfall är emellertid att det varit en mycket kraftig obalans mellan parternas kompetens och resurser. Ett mycket stort företag har stått mot ett mycket litet företag, för att uttrycka det på ett förenklat sätt. En sådan rättstillämpning ligger i linje med paragrafens andra stycke, som lyder: *”Vid prövning enligt första stycket skall särskild hänsyn tagas till behovet av skydd för den som i egenskap av konsument eller eljest intager en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.”*

Relationen mellan ett ”skojarföretag” och ett seriöst företag kännetecknas dock inte nödvändigtvis av en mycket stor obalans när det gäller t.ex. ekonomiska resurser eller annat som typiskt sätt konstituerar en ”underlägsen ställning”. Det som ger ”skojarföretaget” ett överläge är istället just de oseriösa affärsmetoderna. Domstolarna tenderar att vara återhållsamma med att tillämpa paragrafen på avtal mellan näringsidkare, om inte den ena parten befinner sig i en ”klassisk underlägsen ställning”. Genom att i lagtexten uttryckligen ange exempelvis att paragrafen även är tillämplig utan begränsning på avtal mellan näringsidkare, skulle man kunna påverka domstolarna så att de blir mer benägna att tillämpa paragrafen på avtal mellan näringsidkare. Man kan säga att det handlar om att förtydliga tillämpningsområdet för paragrafen. Det handlar inte om att utvidga tillämpningsområdet, eftersom lagrummet redan idag i princip är tillämpligt på alla sorters avtal. Mot bakgrund av inte minst ”skojarbranschens” utveckling förefaller det finnas goda skäl för en utveckling av nu beskrivet slag. En sådan justering av 36 § avtalslagen måste givetvis föregås av en noggrann utredning, med tanke på att avtalslagen är ett av de mest grundläggande lagverken för vårt ekonomiska liv.

Stockholm den 2 oktober 2008

Anna König Jerlmyr (m)